

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ'NDEKİ TOPLUMSAL DEĞİŞİMİ POSTA PULLARI ÜZERİNDEN OKUMAK*

Reading Social Change In the Early Republican Period through Postage Stamps

Doç. Dr. Mustafa YILMAZ**

ÖZ

Türkiye Cumhuriyeti yeni bir siyasi anlayış ve yönetim tarzı ile birlikte yeni bir kültür ve yeni bir toplum yaratma projesidir. Bu büyük dönüşüm projesi ekonomik, siyasi, kültürel ve toplumsal yaşamın her alanında köklü değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Toplumsal değişimlerin gerçekleştirilmesi kadar yaşatılması da ayrıca önemlidir. Bu nedenle Batılı ve modern bir ülke yaratmayı amaçlayan yeni ulus devletin kurucu lideri Mustafa Kemal ve arkadaşları, kültürel ve hukuki modernleşme biçiminde tasarladıkları dönüşümü kendi halkına ve dünya kamuoyuna anlatmaya büyük önem vermiştir. Bu amaç doğrultusunda hayatın her alanı hem bu değişimden doğrudan etkilenmiş hem de değişimin benimsenmesinde araç olarak kullanılmıştır. Dönem koşullarında yaygın dolaşımı ve koleksiyon niteliği taşımasıyla her eve girebilen posta pulları toplumsal değişimin yansıtıldığı araçlardan biridir. Zira pullar kültürel mirasın tanıtılmasında kullanılan "minik temsilciler" ve "kâğıt büyükelçiler" olarak ülkeler için önemlidir. Bu çalışma, erken Cumhuriyet döneminde yeni ülkenin kurucu elitinin yaşanan büyük değişimin kamuoyuna ve tüm dünyaya anlatılmasında minik temsilciler olarak pulları nasıl kullandığı ile ilgilidir. Bu kapsamda 1923-1938 yılları arasında yayımlanan dönem pulları içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Analizler sonucunda posta pullarında işlenen konuların dört ana tema etrafında kurgulandığı tespit edilmiştir. Bu temalar; Batılı, modern ve kurtarıcı lider figürü, kökleri Orta Asya Türklüğü'ne ve Anadolu'daki kadim uygarlıklara dayandırılan bir tarih bilinci, yeni Türk devletin kadına bakışı ve kadının toplumsal hayattaki yeri, ekonomik alanda hayata geçirilen ağır sanayi hamlesi ve tarımsal modernizasyon şeklinde sıralanmaktadır. Böylece bu çalışma ile hayatın olağan akışındaki radikal kırılma anlarını barındırmasıyla âdeta bir laboratuvar niteliği taşıyan bu on beş yıllık süreç, farklı bir mecaz üzerinden yeni ve özgün bir değerlendirmeye kavuşmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Posta pulu, erken cumhuriyet dönemi, toplumsal değişim, lider figürü, içerik analizi.

ABSTRACT

The Republic of Turkey was an ambitious project aimed at creating a new culture and a new society alongside a new political system. This enormous project of transformation brought with it radical changes in all aspects of economic, political, cultural and social life. The preservation of these massive social changes was just important as their introduction. Therefore, Mustafa Kemal, the founding leader of the new nation-state, and his colleagues (who were trying to create a Western and modern country), attached great importance to explaining the transformation they designed in the form of cultural and legal modernization, to their people and the world public opinion. Every aspect of life was directly affected by this process of change and was at the same time utilized to promote further changes. Postage stamps are one of the tools that reflect social change as they can enter every house due to their widespread circulation and collectible quality. Stamps are important for countries as "small representatives" and "paper ambassadors" used to promote cultural heritage. This article deals with how the founding elite of the early Republican period used stamps as tiny representatives in explaining to the public and to the whole world the massive transformation that the country was going through. I analyze the stamps issued in Turkey between 1923 and 1938 using the content analysis method. This research has revealed that the subjects covered in the postage stamps were structured around the following four main themes: the Western, modern and liberating leader figure; a historical consciousness based on the nation's Central Asian Turkish origins and the ancient civilizations in Anatolia; the perspective of the new Turkish state on women and the place of women in social life; and the heavy industry move in the economic field and agricultural modernization. Thus, this fifteen-year process, which had the characteristics of a laboratory with the moments of radical ruptures in the usual flow of life, has gained a new and unique evaluation through a different medium.

Key Words

Postage stamp, social change, early republican Turkey, leader figure, content analysis.

* Geliş tarihi: 14 Ocak 2019-Kabul tarihi: 27 Eylül 2019
Yılmaz, Mustafa. "Erken Cumhuriyet Dönemi'ndeki Toplumsal Değişimi Posta Pulları Üzerinden Okumak." *Milli Folklor* 124 (Kış 2019): 230-245

** Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler Bölümü, Kocaeli/Türkiye,
m.yilmaz@kocaeli.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3320-108X

Giriş

Hayatın akışının ve ortak yaşamı düzenleyen kuralların değişmesi sonucunda toplumsal yaşamdaki ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçları karşılayacak davranışlar değişip farklılaşır. Bu durum toplumsal yaşama, farklı şekilde ve hızda yaşanan, ayrıca toplumun tüm kurumlarını etkileyen bir değişim süreci olarak yansır. Nitekim 20. yüzyıl ekonomi, siyaset, kültür, teknoloji ve dolayısıyla gündelik hayatta yaşanan köklü değişiklikler nedeniyle büyük toplumsal değişimler çağı olarak tarihe geçmiştir. Domino etkisi misali her toplumu etkileyen bu değişim rüzgârından en çok etkilenen ülkelerden biri Türkiye olmuştur. Cumhuriyetle birlikte Türkiye’de toplumsal yaşamın her alanını doğrudan etkileyen sert bir değişim rüzgârı esmeye başlamıştır.

Yeni değerler etrafında yeni bir toplumsal düzen kurma hedefi doğrultusunda kılık kıyafetten yeme içme alışkanlıklarına, hitap şekillerinden alfabe kadar gündelik hayatın pek çok rutini değişmiştir. Bu yönüyle Cumhuriyet, yeni bir siyasi anlayış ve yönetim tarzı inşa etmek yanında yeni bir kültür ve yeni bir toplum yaratma projesidir. Nilüfer Göle (2010: 26-28) “bir medeniyet dönüşümü” olarak yorumladığı bu süreci “Türk modernleşmesi, halkın yaşam biçimini, kamusal âdet ve geleneklerini, cinsel davranışlarını, beden bakımını, gündelik âdetlerini içeren kısacası Türklerin kendilerine bakışlarını tümünden değiştirmeyi isteyen kültürel değişimin radikal bir örneği” olarak değerlendirir. Batılı esaslara dayalı bir devlet ve toplum yaratma hedefi doğrultusunda hayatın her alanı hem bu değişimden doğrudan etkilenmiş hem de değişimi yaygınlaştırmak ve benimsetmek için bir araç olarak kullanılmıştır. Mesela dönemin basını Latin alfabesine geçişle birlikte yaşanan bu değişimden doğrudan etkilenmek yanında bu değişim

min topluma aktarılmasına aracılık etmiştir.

Hayatın rutin akışında kullanılan pek çok şeyi bu köklü değişimin izlenebileceği bir kaynak olarak görmek, değişimi resmî tarihin dışına çıkarak farklı bir bakışla yorumlamak açısından önemlidir. Bu farklı kaynaklardan biri de posta pullarıdır. Özünde haberleşme ihtiyacını karşılayan posta hizmetinin maddi karşılığı olarak ortaya çıkan posta pulları, o kültüre özgü unsurların görselleştirilerek aktarıldığı ve dolayısıyla bu göstergeler üzerinden toplumda yaşanan değişimlerin izlenebileceği sembolik mecralardan biridir. Pullar yaşam biçimi, gelenek ve görenekler, kültürel değerler, tarihi kültür ve kimlik, siyasi ve ideolojik duruş gibi hayata dair semboller üzerinden bilgilendirme imkânı veren iletişim araçlarıdır. Toplumsal tarihi farklı bir kaynaktan okumayı amaçlayan bu çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti’nin ulus inşaa sürecine denk gelen 1923-1938 arasında yayınlanan posta pulları analiz edilmiştir. Zira yaşanan büyük değişimi hem uluslararası kamuoyuna hem de kendi halkına anlatmak ve benimsetmek isteyen Cumhuriyetin kurucu seçkinleri, posta pullarını topluma ulaştırmakta önemli bir araç olarak görmüşlerdir. Nitekim pulların tarih eğitimindeki rolünü inceleyen Kubilay Yazıcı (2014: 186), 1923-1938 yılları arasında yayınlanan pulların içerik ve özellik açısından kendisinden önceki pullardan farklı olduğunu belirtmiştir.

Posta Pulları ve Toplumsal İşlevleri

İnsanın bilgi iletme ve elde etme isteği doğrultusunda tarihin farklı dönemlerinde farklı haberleşme yolları keşfedilmiştir. Posta pulu, haberleşme ihtiyacının ortaya çıkardığı, postayı gitmesi gereken yere ulaştırma hizmetinin karşılığı olarak kullanılan küçük ebatlı, renkli kâğıt parçalarıdır. İlk pul 6 Mayıs 1840’da posta

hizmetlerinde kullanılmak üzere İngiltere’de basılmıştır (Hirwade ve Nawlakhe 2012: 28-29). Osmanlı İmparatorluğu’nda ise ilk pul 13 Ocak 1863’te yayımlanmıştır. Posta pulu basımı tıpkı para darbı gibi devletlerin egemenlik hakkıdır. Bu nedenle posta pulu dünya genelinde tedavüle çıktıktan sonra para gibi değer görmeye başlamıştır (Kış 2015: 337; Akyol 2017). Pulların posta hizmetlerinin maddi karşılığını gösteren bir belge olmanın ötesinde kültürel ve bir gösterge niteliği de vardır. Dönemin iletişim koşullarındaki yaygın kullanımı nedeniyle pullar, rahat ve kolayca kitlelere ulaşabilen bir tanıtım aracı işlevi de üstlenmiştir (Düzenli ve Kavuran 2005: 202). Ülkeler de bu işlevi kendilerini anlatmanın bir yolu olarak geçmişten günümüze aktif şekilde kullanmıştır.

Sradan ve rutinin görünmezliği ilkesinden hareketle pullar çok sık görülse ve kullanılsa da taşıdıkları mesajlar üzerine nadiren düşünülmektedir (Raento ve Brunn, 2005:145). Oysaki pul, bir ülkenin sanat anlayışını ve toplumsal hayatını yansıtan, bir mesajı, bir konuyu, bir kişiyi, bir olay ya da hizmeti tanıtan (Düzenli ve Kavuran, 2004:189), o ülkenin kültürel tarihinin en önemli kesitlerine dair eğlendirici ve eğitici bilgileri görselleştirilmiş bir öykü şeklinde sunan sembolik anlam aktarıcısıdır (Aktulum, 2013). Bir toplumun kültürel kimliğini ve imge evrenini en özlü biçimde yansıtmaya gibi toplumsal bir iletişim işlevi üstlenen pullar, toplumsal bilincin şekillendirilmesi, tanıtılması ve sürdürülmesinde önemli rol oynayan göstergeler dizgesidir (Aktulum 2013: 50). Pullardan basıldıkları dönemin tarih algısı, o ülkenin kültürel öğeleri, basıldıkları dönemin siyasi ve ekonomik koşulları gibi pek çok konuda fikir edinmek mümkündür (Yazıcı 2014: 178). Çoğunlukla hizmet ettiği ülkeye özgü olan ve o ülkenin kültürüne gönderme yapan pullar, bir

düşünce veya belirli çıkarlar için duyguları yaymayı amaçlaması nedeniyle temel işlevinin ötesinde farklı siyasi, kültürel, toplumsal işlevler üstlenmektedir.

Birçok ülke için pullar, o ülkenin kültürel mirasını, o toplumu oluşturan temel değerleri dış dünyaya bilgi olarak yaymanın bir aracıdır (Posnansky 2004: 53). Nitekim posta pullarını toplumsal bir gösterge olarak gören Fernando Andacht, pullar aracılığıyla toplumsal kimliğin göstergebilimsel bir okumasını gerçekleştirmiştir (Andacht 2002’den akt. Aktulum 2013: 50). Literatürde "ulusların minik temsilcileri", "kâğıt büyükelçiler" veya "devletlerin ürünleri" diye nitelendirilen posta pulları resmî hükümet belgeleri olarak görülür. Bu açıdan pulların bir ülke ve o ülkeye ait kültürel özelliklerin öğrenilmesi ve öğretilmesini sağlamak gibi eğitsel bir işlevi vardır. Levi-Strauss ise minimalist yapılanması nedeniyle pulları “indirgenmiş örnekçe” olarak görür (Aktulum 2013: 50). Stanley D. Brunn’un ifade ettiği gibi, pullar bir devletin kendi vatandaşları veya sınırları ötesindekilerin gözünden nasıl görüleceklerini belirleyen ürünleri veya "pencerelelidir" (Deans ve Dobson 2005: 4). Cornelius Castoriadis ise “imgelem krallığı” kavramı üzerinden pulları, bir topluluğun olmak istediği ya da olmayı düşlediği tarzın aktarıma araçları olarak görür (Andacht, 2002’den akt. Aktulum 2013: 50). Her yerde bulunabilen ve sıklıkla tüm insanlar tarafından görülebilen sanatsal ifadeler olan pullar Child’a (2005: 109) göre, kurnazca karşı tarafın bilinçaltına iletilebilen mesajlar taşımaktadır. Benzer şekilde Andacht da boyutları açısından posta pullarının bilinçaltı mesaj içeren bir metin özelliği taşıdığını belirtir (Andacht, 2002’den akt. Aktulum 2013: 51).

Toplumsal değerlerin ve halk yaşamının özünü yansıtan kültürel öykü akta-

rıcısı olma özelliği nedeniyle posta pulları dünya çapında milyonlarca insan tarafından toplanmaya, dolayısıyla da koleksiyon niteliği taşımaya başlamıştır. Özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yerli ve yabancı posta pulu toplamak büyük bir hobi olmuş ve koleksiyoncular tedavülden kalkan eski pullar başta olmak üzere posta pullarına büyük rağbet göstermişlerdir (Kış 2015: 328). Çünkü pullar toplumsal ve kültürel göstergeler olarak o topluma dair önemli bilgiler taşımaktadır.

Pulların devletlerin ulusal hayallerine sembolik bir yaşam alanı açması nedeniyle birçok pulda ülke-millet yaratma hikâyesi ya da toplumsal ve kültürel mitler etrafında görselleştirilen bir konu aktarılmaktadır. Devletlerin ideallerinin güçlü elçileri olan pullar özellikle politik geçiş süreçlerinde radikal, farklı, milliyetçi hikâyelerin anlatımında sembolik bir rol üstlenmektedir (Hammett 2012: 527). Sundukları imajlar nedeniyle politik amaçlar içeren posta pulları bazen kimlik yaratma ve yayma araçları bazen de mevcut rejimi meşrulaştırma enstrümanı olarak kullanılmaktadır (Brunn 2011: 21). Cumhuriyetin kurucu kadroları da posta pullarını, hem uluslararası kamuoyuna hem de kendi halkına ulaşabileceği ideolojik bir araç olarak kullanmıştır.

Pullar, özel bir olay veya konuya referans verilmesi durumunda dizinsel olmaktan öteye geçmekte ve yoğunlaştırılmış mesaj içeren bir işaret haline gelmektedir (Scott ve Hoek 1994: 60). Nitekim çeşitli ülkelerdeki çalışmalar, bu ülkelerin hükümetlerinin projeleştirmek istedikleri imajları tanımlamak için pulları kullandıklarını göstermiştir (Dobson 2002: 22). Pulların propaganda amaçlı kullanılmasının çeşitli örnekleri vardır. Örneğin, Finlandiya posta pulları Rusya İmparatorluğu'ndan 1917'deki bağımsızlıktan önce Finli milliyetçi düşünce tarzı-

nın oluşmasında merkezi bir rol oynamıştır. 1856'da Finlandiya'ya girişinden beri pullar millî özgünlük ve egemenliğin sembollerinden biri olmuştur (Raento ve Brunn 2005: 145). Bolşevikler iktidara el koyduktan sonra, yeni vatandaşlık anlayışına dayanan yeni toplumu oluşturmak adına, posta pulları da dâhil bütün propaganda formlarını kullanmıştır (Rowley 2002: 135). Bu çalışmada 1923'te kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin kendisini yurttaşlarına ve uluslararası topluma anlatma çabasında pulların bir araç olarak nasıl kullanıldığına odaklanmaktadır. 1923-1938 yılları arasında yayımlanan posta pulları incelenerek yeni ulusun inşa sürecine dair farklı bir kaynaktan özgün bir analiz gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Bu çalışmada erken Cumhuriyet dönemi olarak nitelendirilen, Cumhuriyetin kurulduğu 1923 yılından Mustafa Kemal Atatürk'ün yaşamını yitirdiği 1938 yılına kadar olan zaman diliminde yayımlanan pullar incelenerek, toplumsal değişimin zamanın ruhuna uygun şekilde hangi temalar üzerinden anlatıldığı incelenmiştir. Metin ve görüntünün iç içe geçtiği bir iletişim aracı olan pul taşıdığı anlamlarla ortak belleğe seslenir ve onu şekillendirir. Bu açıdan posta pullarında yan yana getirilen metin ve görüntü rastlantısal değil anlamı bütünlemek ve mesajı iletmek açısından tamamlayıcı ve amaçlı bir birlikteliktir (Aktulum 2013: 165). Bu nedenle araştırmada görüntü ve metin birlikteliğinden oluşan bir göstergeler dizgesi olarak pullar öncelikle göstergebilimsel açıdan değerlendirilmiş ve 1923-1938 yılları arasında yayımlanan pullarda yoğunlaşan kültürel göndermeler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Posta pullarındaki görsel ve metinlerin gönderme yaptığı, çağrıştırdığı kültürel ve toplumsal anlamlar nedeniyle pullar gösterge niteliği taşır. Charles Sanders Peir-

ce'in üçlü ayırımına göre gösterge, göstergenin çağrıştırdığı nesne ve nesneyi göstergeyle ilişkilendirmeyi mümkün kılan yorumlayan gösterge vardır (Aktulum 2013: 156). "Bir gösterge ürettiği ya da değiştirdiği düşünceye göre bir şeyin yerini tutar. Yerini tuttuğu şey nesne, bildirdiği şey anlam, doğurduğu düşünce yorumlayan'dır" (Riffaterre 1979: 131'den akt. Aktulum 2013: 156). Küçük öykü anlatıcıları olarak pullar görünenin çok ötesinde sembolik anlamlar iletirler.

Pullar ayrıca birbiriyle benzeşen ve-rilerin belirli kategoriler altında bir araya getirilmesi ve bu kategorilerin okuyucu tarafından anlaşılacak şekilde yorumlanması esasına dayanan içerik analizi kullanılmıştır. Bu yolla pullar üzerinden genç cumhuriyetin kendisini hangi temalar üzerinden anlatmaya çalıştığı, toplumsal değişime ilişkin ne tür mesajlar verildiği tespit edilmiştir. Genel ve hazır kalıpları olmayan, dolayısıyla çalışmaya özgü olarak tasarlanan bir yöntem olarak içerik analizi değerlendirme, yorumlama ve çıkarsama yapma imkânı vermesi nedeniyle çalışmanın amaçlarına uygundur (Bilgin 2014: 2). Ayrıca içerik analizi nesnel, sistematik ve nicel bilgiye ulaşmayı sağlayan bir yöntem olarak (Berelson 1952), uzun bir zaman kesitinde meydana gelen süreçleri, konumuz özelinde ise yaşanan değişimi, inceleme olanağı veren güvenilir bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek 1999). Böylece yeni devletin kendi yurttaşlarına benimsetmeye ve dünya kamuoyuna anlatmaya çalıştığı toplumsal değişimin dayandığı temellerin pullarda hangi göstergelerle nasıl sunulduğu, hangi sembollerle nasıl bir toplumsal ilişki kurulduğu ve pullar üzerinden çizilen yeni Türkiye imajı çözümlenmeye çalışılmıştır.

Bulgular

Araştırma sürecinde öncelikle tüm pullar incelenerek anlamın inşa edildiği

kategoriler belirlenmiştir. Çünkü her pul, içeriği farklılaşsa da iletişim kurma ve bilgi verme aracı olarak en özlü ve en yoğunlaştırılmış şekilde mesajı iletmeye çalışır (Aktulum 2013: 67). Pullara konu edilen her şey, pulların ait olduğu ülke koşulları hakkında resmi bir mesaj niteliğindedir (Jones 2001: 415). Mesela Harf İnkılabı 1 Kasım 1928 tarihinde gerçekleştirilmiş olmakla birlikte pullarda Latin alfabesinin kullanımına 1926 yılında başlanmıştır (Yazıcı 2014: 186). 1926 Mayıs'da basılan pullarda hem Osmanlıca hem de Latin alfabesinin birlikte kullanılmasından hareketle pulların yeni kurulan Cumhuriyet'in değerlerinin yerleştirilmesinde ideolojik bir işlev üstlendiğinin göstergesi olarak yorumlanabilir.

Analizler sonucunda hayatın her alanında karşılık bulan köklü değişimlerin yaşandığı 15 yıllık zaman diliminde yayımlanan pulların temelde dört tema altında toplandığı saptanmıştır. Kılığı kıyafeti hâl ve davranışlarıyla topluma öncülük eden efsaneleştirilmiş bir kurucu ve kurtarıcı lider, yeni bir ulusun inşası için millî bilinci uyandıracak ve oluşturacak semboller, toplumun yarısını yok sayan anlayışı reddeden bir kadına bakış, kültürel ve hukuki alandaki modernleşmeyle koşut ekonomik atılımlar öne çıkan temalardır. Bunun yanında Osmanlı dönemine ait figür ya da kişilerin bu dönem basılan pullarda konu edilmediği görülür. Yazıcı (2014) bu durumu yeni Türk devletinin Osmanlı kimliğini reddederek yerine Türk kimliğini esas alan bir yapılanmaya gitmesinin bir işareti olarak değerlendirir.

Ülkedeki değişim lider figürü üzerinden 1924 yılından itibaren pullarda net olarak göze çarpmaktadır. Kurucu ve kurtarıcı lider Atatürk'ün resmedildiği pullar, toplumdaki sivilleşme ve normale dönüşü anlatmak yanında modern bir ulusun ideal insan profiline ilişkin toplu-

ma model sunmaktadır. Araştırmada bu içerikteki pullar “kurucu ve kurtarıcı lider figürü” kategorisinde değerlendirilmiştir. Yeni ulusun tarihsel temellerini konu edinen pullar “milletin ve devletin kökenleri” kategorisini oluşturmuştur. Değişimin maddi hayattaki yansımalarına odaklanan içerikler “ağır sanayi hamlesi ve tarımda modernizasyon” kategorisinde değerlendirilmiştir. Kadının toplumsal yaşamdaki değişen yerine işaret eden içerikler “yeni Türk kadınının sosyo-ekonomik hayattaki konumlanışı” kategorisini oluşturmuştur. İncelenen pulların

bazıları iki farklı kategori içinde yer alabilmekle beraber pulların yayın tarihi, birlikte yayımlandığı diğer pullar ve verilen mesajın odaklandığı husus gibi unsurlar göz önünde bulundurularak sadece bir kategoriye dâhil edilmiş ve o çerçevede yorumlanmıştır.

15 yıllık zaman diliminde yapılmak istenenlerin hangi yıllarda nasıl dağıldığı Tablo-1’de sunulmuştur. Bu dört ana temaya ilişkin nicel veriler, incelenen dönemdeki değişim ve dönüşümün doğrultusuna ve önceliklerine ilişkin fikirler vermektedir.

Yıllar	Milletin ve devletin kökenleri	Kurucu ve kurtarıcı lider figürü	Yeni Türk kadınının sosyo-ekonomik hayattaki konumlanışı	Ağır sanayi hamlesi ve tarımda modernizasyon	Toplam
1923	7	-	-	-	7
1924	1	1	-	-	2
1925	-	-	-	-	0
1926	2	1	-	1	4
1927	2	1	-	1	4
1928	2	1	-	1	4
1929	2	1	-	1	4
1930	2	1	-	2	5
1931	-	1	-	-	1
1932	-	1	-	-	1
1933	2	1	-	-	3
1934	2	2	-	1	5
1935	1	2	13	-	16
1936	-	3	-	-	3
1937	1	3	-	-	4
1938	5	6	2	6	19
Toplam	29	25	15	13	82

Tablo1: Erken cumhuriyet döneminde (1923-1938) yayımlanan posta pullarının konulara göre dağılımı

Araştırmada 1923-1938 dönemine ait 88 farklı türde pul olduğu saptanmıştır. Bu pullardan 82'si toplumsal değişimin yansıtıldığı dört tema altında toplanmıştır. Pullar sınıflandırılırken konu ve görselin farklılaşması esas alınmış, renk farklılaşmalarıysa dikkate alınmamıştır. Ayrıca bu araştırmada M. Ziya Ağaogulları ve M. Bülent Pabuçcuoğlu'nun 2010 yılında hazırladığı Türk Pulları ve Antiyeleri Kataloğu'ndan yararlanılmıştır. Pullara ilişkin özgün değerlendirmeler bu araştırmanın yazarına ait olduğundan çalışmada sadece katalog referans gösterilmiştir. Çalışmaya ilişkin betimsel verilerin ardından sıra her kategorinin detaylı analizine gelmiştir.

1. Köklerini Arayan Ulus: Orta Asya'dan Anadolu'ya

Erken cumhuriyet döneminde toplumsal yapıdaki en büyük değişim, Osmanlı'nın tebaası olan halkın yeni ulus-devletin vatandaşları konumuna gelmesiyle olmuştur. Bu yeni kimliğe uygun

yeni bir tarih bilinci oluşturma çabası pullara da yansımıştır. “*Milletin ve devletin kökenleri*” kategorisindeki bu pullar, analiz edilen pulların yüzde 35,3'ünü oluşturmakta ve eski-yeni ayrımının en çarpıcı örneklerini sunmaktadır. Pullar güçlü propaganda araçları olarak bir ülkenin kendisi hakkında yaymak istediği imgeleri yansıtır. Öyle ki pullarda işlenen konulara ve kullanılan sembol ve simgelere bakılarak o ülkenin içinde bulunduğu ideolojik akımlar anlaşılabilir (Durand, 2004'ten akt. Aktulum 2013: 54). Bu açıdan İstanbul Boğazı, Süleymaniye Camii, Yıldız Sarayı, Ankara Kalesi, İzmir körfezi, saat kulesi ve Kordonboyu gibi ülkenin önemli merkezlerinden görüntüler sunan pullarla yeni devletin köklü bir tarihe sahip modern yüzü yansıtılmaya çalışılmıştır.

Resim 1. İstanbul Boğazı, Süleymaniye Camii ve deniz feneri pulları
(Kaynak: Türk Pulları ve Antiyeleri Kataloğu 2010: 141)

Cumhuriyet bir yandan Osmanlı'dan devralınan geçmişin sembolik mekânları üzerinden yeni ulus devletin tarih sahnesindeki köklü yerine işaret ederken, diğer yandan geçmişle arasına mesafe koyma çabası doğrultusunda yeni bir kimlik ve tarih bilinci oluşturmaya çalışmaktadır. Oluşum hâlindeki yeni Türk kimliği bütünüyle laik temellere dayandırılmıştır. Cumhuriyet'in ilanı sadece hanedan yönetimine son vermekle kalmamış, Osmanlı mirasının

bütün ideolojik ve kültürel birikiminin ortadan kaldırılması hedeflenmiştir (Özdoğan 2001: 44). Bunun dönem pullarına yansımaysa zamanla eskinin merkezi olan İstanbul'un yerini yeni cumhuriyetin merkezi konumundaki Ankara'nın alması şeklinde olmuştur. Zira pulda yer verilen görüntüler bellekte bir takım kültürel çağrışımlara yol açar (Aktulum 2013: 157). Bu nedenle yeni devletin kurucu eliti tarafından istibdadın simgesi ilan edilen II. Abdül

Resim 2. Ankara Kalesi ve Yıldız Sarayı pulları

(Kaynak: Türk Pulları ve Antiyeleri Katoloğu 2010: 147)

hamit'e ait Yıldız Sarayı istibdatın merkezi olmaktan çıkarılarak, Uluslararası Kadın Hakları Kongresi'nin toplandığı mekân olarak pullarda resmedilmiştir.

Bir başka önemli değişimse devletin ve yeniden inşa edilen ulusun köklerine ilişkindir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan modern Türk ulus-devletine geçiş sırasında ulusal bilincin gelişmesinde, etnik aidiyet ve ırksal bağların önem kazanmasına yol açan çeşitli ulusal kimlik öğeleri etkili olmuştur (Özdoğan 2001: 87). 1923'ten 1934'e kadar neredeyse aralıksız pullarda Türk kimliğinin sembolü olarak yer alan Bozkurt resmi, 1937'de yerini Hitit geyiğine bırakmıştır. Eski etnik Türk boylarının mitolojik atası olarak kabul edilen ve İslamiyet'i kabul etmeden önce Türkler tarafından tapınılan bozkurt simgesel bir figür olarak önemlidir (Özdoğan 2001:

185). Bozkurt figürüyle cumhuriyetin kuruluşundan beri köklerini Orta Asya'daki kadim Türk kültürüne ve efsanevi geçmişine bağlayan, Ergenekon destanı üzerinden mitlerin bir arada tutma, birliktelik yaratma özelliğinden yararlanmak isteyen anlayış, yerini Türklerin Anadolu'daki köklerini çok eskilere ve Anadolu'nun gerçek sahibi olduğu iddiasına dayandırmaya çalışan bakış açısına bırakmıştır. Böylece Anadolu'ya topraksal bağlılık duygusu uyandırmaya çalışılmıştır (Özdoğan 2001: 87). Bu değişiklik İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen önce ve Sovyet Rusya lideri Stalin'in yayımlacı politikalarıyla eş zamanlı gerçekleşmiştir. Böyle bir ortamda genç cumhuriyet adeta bastığı zemini sağlamlaştırmaya çalışmıştır.

Resim 3. Bozkurt ve II. Türk Tarih Kurultayı kapsamında basılan Hitit Geyiği pulları

(Kaynak: Türk Pulları ve Antiyeleri Katoloğu 2010: 141-177)

Bu durumu sadece uluslararası konjonktürdeki değişimle açıklamak mümkün değildir. Yeni ulus devletin kökleri meselesi Türk tarih tezi etrafında uzun yıllar tartışılmalı bir konudur. Sonrasında ise Anadoluculuk hareketleri çerçevesinde tartışılmıştır (Yılmaz 2015: 195-207). Yeni bir ulus kimliği oluşturma çabası doğrultusunda 1932 yılında İstanbul'da I. Türk Tarih Kongresi toplanmıştır. Bu kongreyi Katoğlu (tarih yok: 445), Türk tarihini temellendirme ve Türkiye'nin köklü bir devlet olduğunu kanıtlama çabası olarak değerlendirir. Tüm bu yorumlarda ümmet esasına dayanan bir imparatorluktan bakiye kalan ve millet esasına göre kurulmaya çalışılan cumhuriyetin Türk kimliği ve kültürü üzerinden bir ulus inşa etme çabasına vurgu yapılmaktadır.

Cumhuriyet döneminin Türk Tarih Görüşü'nü nitelendiren diğer özellik, dikkatin Türkiye coğrafyası üzerinde yoğunlaştırılmasıdır (Tunçay 2005: 310). Türk Tarih Tezi, Türklük kavramını ve Türklerin kökenlerine ilişkin çeşitli kabulleri tarihin en eski zamanlarından başlatarak kurgulamıştır. Dönemin resmi tarih yazıcıları Türklerin özellikle Anadolu'daki varlığına meşruiyet kazandırmak ve Cumhuriyet kurulana kadar yıpranan Türklük gururunun tamirini mümkün kılmak istemişlerdir. Böylece, hem millî kimliğin yaratılması ve güçlendirilmesiyle uluslaşma sürecinin pekiştirilmesi hem de resmî ideolojinin arzuladığı makbul vatandaşların çoğaltılabilmesi hedeflenmiştir (Akman 2011: 95). Kısacası yeni Türk devleti uluslararası koşulları göz önünde bulundurarak kendine yeni bir geçmiş inşa etmiş, köklerini uzaklarda aramaktansa Anadolu bozkırında yeniden kök salmayı yeğlemiştir.

2. Yaşayan Bir Efsane Yaratmak: Mitler Dünyasından Gelen Lider

Ulusal kültürün kendine özgü unsurlarını görüntüler ve simgeler aracılığıyla yayan pullarda resmileşmiş ve sürekli yinelenen görseller ön plandadır (Aktulum 2013: 54). Analiz edilen dönem pullarının yüzde 30,4'ünde Atatürk, yeni devletin ilk Cumhurbaşkanı olarak 15 yıl boyunca 25 farklı şekilde yer almıştır. Çalışmada "kurucu ve kurtarıcı lider figürü" başlıklı kategori altında toplanan bu pullarda Atatürk, kişisel bakımdan sahip olduğu saygınlık ve çekicilik nedeniyle kendisine itaat edilen bir güç ve otorite olarak farklı şekillerde sunulmuştur (Duverger 2002: 138). 1923 yılında ulusun kurtarıcısı ve ülkenin kurucusu Mustafa Kemal, kalpaklı resmiyle ülkenin şafağında güneş gibi doğmuştur. Başka bir puldaysa Atatürk, başındaki kalpağı çıkarmış, Ata yaka gömleği ve kravatıyla sivilleşmenin sembolü olarak resmedilmiştir. Yıllar ilerledikçe Batılı ve modern bir ulus devlet yaratmayı ve her alanda milletine rol model olmayı hedefleyen Mustafa Kemal, pullar aracılığıyla papyonlu ve smokinli resimleriyle halkının önüne çıkacaktır.

1931 yılına gelindiğinde Atatürk'ün kravatının papyona dönüştüğü 1935'te papyonuna bir cep mendili eklendiği, 2. Dünya Savaşı'ndan önceyse sivil kıyafetin yerini asker üniformasına bıraktığı görülecektir. Böylece yeni bir ulus, kurtarıcı ve kurucu önderliğiyle halkın gözünde, efsaneleşmiş mitik bir liderin varlığıyla bütünleştirilerek yeniden yaratılmaktadır. Böylece "ulus devletin bozkurdu" (Yılmaz 2011: 99), II. Dünya savaşı öncesinde kendisini efsane kılan asker üniformasıyla milletin hizmetinde ve düşmanlarının karşısında mitik bir lider ve karizmatik bir otorite olarak yerini almaktadır.

Resim 4. 1923'ten itibaren basılan farklı Atatürk pulları
(Kaynak: Türk Pulları ve Antiyeleri Katoloğu 2010: 148-185)

Max Weber'in modern toplumlardaki hukuki-rasyonel otoriteyi anlatmak için kullandığı "karizmatik otorite" kavramı, Atatürk'ün toplum nezdindeki konumunu açıklamaya yardım eder. Karizmatik liderlik, meşruiyetin hukuk ve kurumlarla yönetilenlerin rızasına dayandığı demokrasilerde geçerlidir. Weber'e göre karizmatik lider gücünü, geleneklerden ya da tarihten değil karakter özelliklerinden ve taraftarlarının lidere yükledikleri niteliklerden alır. (Weber 1968: 244'ten akt.

Taggart 2004: 127-128). Pullarda karizmatik bir otorite olarak resmedilen Atatürk, yeri geldiğinde bağımsızlık savaşı veren kalpaklı bir lider, yeri geldiğinde Ata yaka gömleği, papyonu ve smokiniyle seçkin, modern ve batılı bir devlet adamıdır. Bazen karatahta başında Türk ulusunun geleceği çocuklara başöğretmenlik yapmakta bazen de en zor durumda yine asker üniformasıyla dünyaya meydan okumaktadır.

Resim 5. İzmir Enternasyonal Fuarı, Harf İnkılabı'nın 10. Yıldönümü ve Cumhuriyetin 15. Yıldönümü kapsamında basılan pullar
(Kaynak: Türk Pulları ve Antiyeleri Katoloğu 2010: 185)

Vefatından iki yıl önce başlayan süreçte, ölüm gerçeği kurucu elitin karşısında buz gibi durmaktadır. Çözüm ise büyük önderi ebedileştirmekte, ölümsüz kılmakta bulunur. II. Türk Tarih Kurultayı kapsamında basılan 1937 tarihli pullarda Atatürk ilk kez bir fotoğrafla değil heykel resmi olarak ulusunun karşısındadır. Cumhuriyetin kuruluş dönemi pullar üzerinden okunduğunda, kurucu ve kuratıcı liderin ulus devletinin inşasında önemli figür olarak kullanıldığı görülür. Zira Atatürk Türk halkının zihninde ülkeyi bağımsızlığına kavuşturan ve modern cumhuriyeti kuran lider olarak yer etmiştir.

3. Cumhuriyetin Modern Yüzü Kadınlar

Cumhuriyet seçkinleri bir vitrin gibi düzenlemeye çalıştıkları toplumun dış görünüşünü, modernliğin önemli bir simgesi olarak görür (Yılmaz, 2012:1225). Zira simge belli bir toplumda iki öge arasında sürekliliği sağlayan uzlaşım ya da rastlantısal bir belirtkidir (Kıran 2006: 58'den akt. Aktulum 2013: 57). Cumhuriyet'le birlikte gelenekler ve İslam karşısında Batı evrenselciliğini seçen modernleşme düşüncesinde kadın merkezi bir konuma oturtulur (Göle 2010: 49). Cumhuriyetle birlikte ortaya çıkan yeni kadın imajı, yeni ulusun ve onun modern ve milliyetçi ideallerinin sembolü haline gelmiştir. Yeni kadın imajı rejimin ulusal birlik, ilerleme ve seküler modernlik özlemlerinin gerçekleştirilmesinde güçlü bir sembol olarak görev yapmıştır. Kadınların eğitimi, siyasete katılımı, kamusal alanda görünürlüğü ve kadının görünüşü Kemalist kültürel dönüşüm projesinin tam merkezindeydi (Yılmaz 2013: 78). Hatta Nilüfer Göle Kemalist devrim için reformların simgesi haline gelen kadının kurtuluşunun ulusun iler-

lemesiyle eşdeğer görüldüğünü belirtir (Göle 1999: 75). Bu çerçevede kadının toplumdaki konumunu değiştirmek ve aile ilişkilerini düzenlemek için pek çok adım atılmıştır (Karpaz 2010: 140; Yılmaz 2013: 137). Cumhuriyetle birlikte Atatürk'ün amacı kadını çalışma hayatına yeniden dâhil etmek ve erkeklerin alanı olarak görülen nitelikli çalışma kollarında var edebilmektir (Yellice 2018: 331). Zira kadınların kendi geçimlerini sağlayabilmeleri ve ekonomik gelişmeye hız kazandırabilmek için iş yaşamına dâhil edilmeleri büyük önem taşımaktadır (Bakacak 2009: 635). Bu amaçla 1926'da Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun'un kabul edilmesiyle okul sayısı ve çeşitleri artırılmış, açılan mesleki ve teknik okullar, kızlara yeni iş kapılarının açılmasına öncülük etmişlerdir. Bu eğitim fırsatlarıyla kadınlar hem kişisel gelişim hem de toplumda sosyo-ekonomik bir yer edinme imkânına kavuşmuştur. Türk kadınlarına cumhuriyetin yükseköğretim kurumlarının kapısının açılmasıyla tıp, mühendislik, hukuk, öğretmenlik eğitimi alarak kadınlar Osmanlı'da giremedikleri meslek dallarına dâhil olabilmişlerdir (Yellice 2018: 332-333). Tüm bunların sonucunda toplumsal ve kamusal yaşamda kadının etkisi ve görünürlüğü önemli ölçüde değişmiştir.

Kadının toplumdaki yeri, cumhuriyetin kurucu seçkinlerinin gerçekleştirmek istedikleri kültürel ve hukuki değişimin önemli meselesidir. Eskiyle yeni ayrımının keskinleştiği kadın konusuna cumhuriyetin ilk on yılında yer verilmemiştir. Kadınların, devletin para darlığıyla birlikte egemenlik hakkını temsil eden pullarda görünebilmeleri için, milletvekili seçimine ilk kez katıldıkları 1935'i beklemek gerekmiştir.

Resim 6. 18 Nisan 1935 tarihli Kadın Hakları Cemiyeti 12. Uluslararası Kongresi Hatıra Pulları (Kaynak: Türk Pulları ve Antiyeleri Katoloğu 2010: 172-173)

1935 yılındaki pullarda her meslekte kendine yer bulabilen yeni Türk kadını tasvir edilmiştir. İstanbul'da düzenlenen Kadın Hakları Cemiyeti 12. Uluslararası Kongresi vesilesiyle Türk kadını ilk kez pullarda, yaşamın her alanında ve anında yer bulabilen çağdaş toplumun güçlü öznesi olarak resmedilmiştir. Pullarda kadınları hukukçu, öğretmen, sekreter, tarım işçisi ve pilot olarak görmek mümkündür. Böylece modern Türkiye'de kadının her alanda emeği ve aklıyla varoluşu temsil edilir. Bu seride ayrıca bilim, edebiyat gibi çeşitli alanlardaki Nobel ödüllü uluslararası üne sahip kadınlar, Türk kadınına hem örnek hem de varılması gereken hedef olarak sunulmaktadır. Böylece sadece uluslararası topluma ülkenin tanıtımı yapılmamakta ayrıca Türk kadınına cumhuriyetin hedefleri benimsetilmeye çalışılmaktadır.

4. Demir Ağlarla Örülü Bir Vatan

Yeni rejimin karşılaştığı en önemli güçlüklerden biri ekonomik gelişme ve kalkınmadır. Nitekim 1923 yılında düzenlenen İzmir İktisat Kongresi, siyasi bağımsızlığın ekonomik bağımsızlıktan geçtiğini bilen genç cumhuriyetin ekonomik kalkınmaya verdiği önemi göstermektedir. Ancak dönem itibarıyla ülkede özel sermaye yetersiz, yabancı sermayeye yurda girmekte isteksizdir. Sermaye sahipleri bir yandan ileri sürülen şartları beğenmezken diğer yandan Türk Devrimi'nin Rus Devrimi'nden farkını anla-

yamamaktadır. Cumhuriyetin kurucu eliti ise kapitülasyonları unutmadıklarından, yabancılara karşı ekonomik sorumluluk gerektirecek her şeye şüpheyle yaklaşmaktadır. Yabancı şirketlerin elinde bulunan demiryolları satın alınarak bütün demiryolları devletleştirilmiştir (Karpuz 2010: 173-174). Böylece ekonomi üzerinde devletin tam bir denetimi sağlanmaya çalışılmıştır.

Cumhuriyetin kuruluşundan hemen sonra, ekonomik kalkınmayı hızlandırmak, ülkenin siyasi birliğini pekiştirmek ve savunmasını kolaylaştırmak amacıyla, aktif ve tutarlı bir demiryolu politikası uygulanmaya başlanmıştır (As 2006: 69). Bu dönemde sanayileşme ve altyapı bütünüyle devlete bırakılmıştır. Devlet altyapıyı inşa etmekte ve banka-kredi sistemini kullanmaktadır (Kahraman 2010: 135). Sanayi devriminin ve endüstri toplumunun kuşkusuz en önemli simgesi fabrika bacalarıyla birlikte demiryollarıdır. Yeni Türk devleti ağır sanayi hamlesi ve hızlı kalkınma projesi çerçevesinde ilk olarak ülkeyi "demir ağlarla örmeyi hedeflemiş" ve bunu 10. Yıl Marşı başta olmak üzere çeşitli araçlarla duyurmayı denemiştir. Nitekim dönemin iletişim koşullarında halka ulaşmada önemli araçlardan olan pullarda, 1926'dan 1930 senesine kadar her yıl demiryolları konu edilmiştir. Özellikle ülkenin en uzun nehri Kızılırmak üzerindeki demiryolu köprüsünden

geçerek yeni inşa edilmiş Ankara-Sivas hattında seyreden tren, ülkenin hedefle-

rine doğru hızla ilerliyor gibidir.

Resim 7. Demiryolu konulu pullar

(Kaynak: Türk Pulları ve Antiyeleri Katoloğu 2010: 148-159)

Ankara-Sivas demiryolu hattı ile İç Anadolu bölgesinin üretim hacmi ve liman şehirleriyle bütünleşmesi sağlanmıştır. Güçlü bir buğday üreticisi olan Sivas, hem ülkenin en büyük şehri İstanbul'a ulaşmış, hem de nüfusu 70 binden 120 bine çıkmış olan yeni başkent Ankara'ya bağlanmıştır. Bu durum dönemin bir başka gerçeği olan tarım üretimi aracı-

lığıyla dünya ekonomisiyle bütünleşme isteğini ortaya koymaktadır (Kahraman 2010: 135). 1933'te basılan cumhuriyetin 10. Yıldönümü pullarında resmedilen fabrika bacaları, makine çarkları ve buğday başaklarıyla tarım ve sanayi alanındaki ilerleme ve modernizasyona vurgu yapılmıştır.

Resim 8. Cumhuriyet'in 10. ve 15. Yıldönümü

Hatırası olarak basılan modernleşme konulu pullar

(Kaynak: Türk Pulları ve Antiyeleri Katoloğu 2010: 167).

Sanayileşmenin simgesi demiryolları ve fabrikaların yanında Cumhuriyetin 15. Kuruluş yıldönümü pullarında Atatürk'ün biçerdöver üzerindeki resmi üzerinden, tarıma dayalı bir ekonominin gelişmişliğin simgesi makineyle buluşması anlatılır. Genç cumhuriyet pullar aracılığıyla

ekonomik alanda da modern, sanayileşmiş ve güçlü bir Türkiye imajı sunar. 1938'de düzenlenen İzmir Enternasyonal Fuarı ile Türkiye'nin modern yüzünün yansıtılmasında minik temsilciler olarak pullar işlevseldir.

Resim 9. 20 Ağustos 1938 tarihli İzmir Enternasyonal Fuarı pulları
(Kaynak: Türk Pulları ve Antiyerleri Katoloğu 2010: 184-185)

1938 Ağustosunda İzmir Enternasyonal Fuarı konulu pullarda yakılıp yıkılmış ama küllerinden doğmayı başarmış İzmir'e ilişkin görüntüler paylaşılmaktadır. Kordonboyu'nun modern mimarisi, saat kulesi, liman, Atatürk anıtı, zirai ürünler ve fabrika görüntüleriyle aynı seride sunulmaktadır. Uluslararası yanı ağır basan 1938 tarihli bu pullarda özellikle yabancı ülkelere modernleşme iddiasından vazgeçmeden güçlüyüz ve hazırız mesajı verilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Sonuç

Türkiye Cumhuriyeti, kadim bir geçmişe sahip büyük bir imparatorluğun bakiyesi olarak 20. yüzyılın ulus devletler dünyasında kendine seçkin bir yer aramıştır. Cumhuriyetin kurucu eliti, 18. asrın başlarından beri modernleşmeye çalışan bir devleti yeni haliyle tek bir hedefe yöneltmiştir: modernleşme. Onlara göre uygarlığın tanımı Batı'nın bizatihi kendisidir. Gidilecek yol ve yapılacaklar belli, önderlik edecek lider ise zaten başlarındadır. Dönemin olağanüstü şartlarında ortaya çıkan askeri ve siyasi kariyeri büyük başarılarla dolu kurucu ve kurtarıcı lider Mustafa Kemal, çevresindeki çekir-

dek elit ile radikal bir sosyo-kültürel ve hukuki dönüşümü gerçekleştirmeye çalışmıştır. Yeni ulus devlet karizmatik lideriyle bütünleşerek erken cumhuriyet dönemini yaşar, kurar ve kurur. Ancak gerçekleştirilen büyük değişimi halka benimsetmek, yeni rejimi ve ülkeyi dünya kamuoyuna tanıtmak da kurmak kadar önemlidir. Bunun için gazete ve dergilere başvurulmuş, Halkevleri yurttaşlara yeni rejimin anlatılmaya ve benimsetilmeye çalışıldığı mekânlar olmuştur. Eğitim, din ve ordu gibi devletin ideolojik aygıtlarının harekete geçirildiği bu devirde uluslararası tanınma içinse kaynaklar sınırlıdır. Cumhuriyet'in kendi halkına ve dünya kamuoyuna yeni devletin değerlerini benimsetmek için pullardan yararlanmıştır.

Bu çalışmayla, etki alanının genişliğine rağmen bugüne kadar pek çalışılmayan posta pulları üzerinden, erken cumhuriyet dönemini okumak ve yaşanan büyük sosyo-kültürel değişimi analiz etmek amaçlanmıştır. Araştırmada efsanevi lider Atatürk'ün hayatta olduğu 1923-1938 yılları arasındaki dönemde yayımlanan posta pulları içerik çözümleme yöntemiyle analiz edilmiştir. Erken

cumhuriyet dönemindeki büyük dönüşümün pullarda dört ana tema etrafında sunulduğu tespit edilmiştir. Bu temalar kullanım sıklığına göre ele alındığında, millî bir kimliğe büründürülmüş halkı ve ulus devlet formunda şekillendirilmeye çalışılan bir devleti inşa etme çabasının öne çıktığı görülür. Köklerini kadim uygarlıklarda arayan yeni rejim, başlangıçta pullarda Bozkurt resmiyle Ergenekon destanına gönderme yapmıştır. Uluslararası konjonktürün değişimi, revizyonist ve saldırgan bir tutum sergilemeye başlayan İtalyan ve Almanların tutumu, yanı başındaki Sovyet tehdidi genç cumhuriyeti bu kez köklerini Anadolu'daki çok eski kavimlere dayandırmaya itmiş ve pullarda Bozkurt'un yerini Hitit geyiği almıştır.

Bu dönemde pullarda en fazla yer verilen ikinci tema, kurucu ve kurtarıcı rolüyle yeni rejimin efsanevi lideridir. Atatürk yaptıkları, duruşu, dönemsel olarak farklılaşan giyimiyle pullarda erken cumhuriyet dönemini özetler gibidir. Bu dönemde Atatürk'ü kalpaklı, papyonlu, smokinli ve asker üniforması içinde görmek mümkündür. Atatürk milletin efsanevi lideri olarak modern Türk devletinin inşasında en önemli figürdür. Üçüncü tema, kadınların toplumsal yaşamdaki yerine ilişkindir. Yeni rejim toplumun yarısını âdeta yok sayan anlayışı terk etmiş, kadınlara hem medeni kanunla hem de seçim kanununda yaptığı değişikliklerle cinsiyet ve sınıf farkı gözetmeksizin eşit haklara sahip yurttaş vasfını kazandırmıştır. Kadınlar dönemin posta pullarında sunulduğu gibi emeği ve aklıyla her alanda kendisine yer bulmaya başlamıştır. Dördüncü temayı ekonomik gelişmeler oluşturmaktadır. Yeni devlet kalkınmak ve modern bir ülke hâline gelmek için altyapının oluşturulmasına, ağır sanayinin kurulmasına ve makineleşmeye önem vermiş, posta pulları üze-

rinden kendini halkına ve dünyaya tanıtmıştır. Yine fabrika bacaları, tarımsal üretimde kullanılan makineler yeni, güçlü ve zengin bir toplumu müjdeler Türk halkına.

Sonuç olarak erken cumhuriyet dönemi posta pulları üzerinden okunduğunda yeni rejimin topyekün modernleşme hareketinin kodları açıkça görülebilmekte, yaratılmaya çalışılan yeni devlet ve yurttaşın sunumu üzerinden toplumsal ve kültürel değişimi anlamak mümkün olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ağaoğulları, M. Ziya ve M. Bülent Pabuçcuoğlu. *Türk Pulları ve Antiyeleri Kataloğu: 1863-2010*. İstanbul: Doğan Ofset Yayıncılık ve Matbaacılık, 2010.
- Akman, Şefik Taylan. "Türk Tarih Tezi Bağlamında Erken Cumhuriyet Dönemi Resmî Tarih Yazımının İdeolojik ve Politik Karakteri". *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* 1(1), 2011:80-109.
- Aktulum, Kubilay. "Halk Kültürünün Posta Pullarında Yansıtılma Biçimleri". *Folklor ve Metinlerarasılık*. Konya: Çizgi Kitabevi, 2013.
- Akyol, Pınar Kasaoğlu. "Kültürel Miras Aktarıcısı Posta Pullarını Ulusal Kimlik Bağlamında Okumak". *III. Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Sempozyumu*, Antalya, 2017: 60-77.
- Anameriç, Hakan. "Stamps as an Information Source in the National Library of Turkey". *Library Collections, Acquisitions & Technical Services* 30 (1-2), 2006:117-127.
- As, Efdal. "*Cumhuriyet Dönemi Ulaşım Politikaları (1923-1960)*". Yayımlanmamış doktora tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2006.
- Bakacak Gelgeç, Ayça. "Cumhuriyet Dönemi Kadın İmgesi Üzerine Bir Değerlendirme". *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* 44, 2009:627-638.
- Berelson, Bernard. *Content Analysis in Communication Research*. Glencoe: Free Press, 1952.
- Bilgin, Nuri. *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2006.
- Brunn, Stanley D. "Stamps as Messengers of Political Transition". *The Geographical Review* 101 (1), (January 2011):19-36.
- Child, Jack. "The Politics and Semiotics of the Smallest Icons of Popular Culture: Latin American Postage Stamps". *Latin American Research Review* 40 (1), (February 2005):108-137.

- Deans, Phil and Hugo Dobson. "Introduction: East-Asian Postage Stamps as Socio-Political Artifacts". *East Asia* 22 (2), (Summer 2005):3-7.
- Dobson, Hugo. "Japanese Postage Stamps: Propaganda and Decision Making". *Japan Forum* 14 (1), 2002:21-39.
- Duverger, Maurice. *Siyaset Sosyolojisi*. Çeviren: Şirin Tekeli, İstanbul: Varlık Yayınları, 2002.
- Düzenli, Şükran ve Tamer Kavuran. "Cumhuriyet Konulu Anma Serisi Posta Pulları Katologu (1933-1993) ve Grafik Çözümlenmeleri". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 5 (2), 2005:201-244.
- Düzenli, Şükran ve Tamer Kavuran. "Görsel İletişim Aracı Olan Pulun Tarihi Gelişimi ve Grafik Ürün Olarak Önemi". *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 28 (2), 2004:187-204.
- Fırat, Melek. "Yunanistan'la İlişkiler". *Türk Dış Politikası*. Editör: Baskın Oran. İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2001:325-356.
- Göle, Nilüfer. "Modernleşme Bağlamında İslami Kimlik Arayışı". *Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*. Editör: Sibel Bozdoğan ve Reşat Kasaba. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999:70-81.
- Göle, Nilüfer. *Modern Mahrem*. İstanbul: Metis Yayınları, 2010.
- Jones, Robert A. "Heroes of the Nation? The Celebration of Scientists on the Postage Stamps of Great Britain, France and West Germany". *Journal of Contemporary History*, 36(3), 2001: 403-422.
- Hammett, Daniel. "Envisaging the Nation: The Philatelic Iconography of Transforming South African National Narratives". *Geopolitics* 17, 2012:526-552.
- Hirwade, Mangala Anil and Ujwala Anil Nawlakhe. "Postage Stamps and Digital Philately: Worldwide and Indian Scenario". *The International Information & Library Review* 44 (1), 2012:28-39.
- Kahraman, Hasan Bülent. *Türk Siyasetinin Yapısal Analizi-II 1920-1960*. İstanbul: Agora Kitaplığı, 2010.
- Karpat, Kemal. *Türk Demokrasi Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2010.
- Katoğlu, Murat. "Cumhuriyet Türkiyesi'nde Eğitim, Kültür, Sanat". *Yakınçağ Türkiye Tarihi 1908-1980*. Hazırlayan: Sina Akşin. İstanbul: Milliyet Kitaplığı, Tarih yok:415-520.
- Kış, Salih. "Pul Para Oldu Osmanlı Devleti Hazinesine Kaynak Arayışında Antika Posta Pulları". *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 10 (9), 2015:321-340.
- Koçak, Cemil. "Siyasi Tarih (1923-1950)". *Yakınçağ Türkiye Tarihi 1908-1980*. Hazırlayan: Sina Akşin. İstanbul: Milliyet Kitaplığı, Tarih yok:125-211.
- Özdoğan, Günay Göksu. "Tur'an'dan 'Bozkurt'a: Tek Parti Döneminde Türkçülük. İstanbul: İletişim Yayınları, 2001.
- Posnansky, Merrick. "Propaganda for the Millions Images from Africa". *African Arts* 37 (2), (Summer 2004):53-94.
- Raento, Pauliina and Stanley Brunn. "Visualizing Finland: Postage Stamps as Political Messengers". *Geografiska Annaler Series B Human Geography* 87 (2), (June 2005):145-164.
- Reid, Donald M. "The Symbolism of Postage Stamps: A Source for the Historian". *Journal of Contemporary History* 19 (2), 1984:223-249.
- Rowley, Alison. "Miniature Propaganda: Self-Definition and Soviet Postage Stamps, 1917-41". *Slavonica* 8 (2), 2002:135-157.
- Sander, Oral. *Siyasi Tarih 1918-1994*. Ankara: İmge Kitabevi, 1996.
- Scott, David and Leo Hoek. "Philately and the Avant-Garde: Dutch Postage Stamp Design, 1920-1950". *The Journal of Decorative and Propaganda Arts* 20, 1994:58-77.
- Taggart, Paul. *Popülizm*. Çeviren: Barış Yıldırım. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004.
- Tunçay, Mete. *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması 1923-1931*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2005.
- Yazıcı, Kubilay. "Tarih Öğretiminde Posta Pullarının Kullanılabilirliğine Bir Örnek '100 Posta Pulu İle Türk Tarihinden Bir Kesit -1863-1950 Yılları Arası-'. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi* 5(16), 2014:176-199.
- Yellice, Gürhan. "Erken Cumhuriyet Döneminde Türk Kadınına Modernleştirme Girişimleri, Türk ve Dünya Basımı (1926-1934)". *Çanakakale Araştırmaları Türk Yıllığı* 24, 2018:321-368.
- Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 1999.
- Yılmaz, Hale. *Becoming Turkish: Nationalist Reforms and Cultural Negotiations in Early Republican Turkey, 1923-1945*. New York: Syracuse University Press, 2013.
- Yılmaz, Mustafa. "Kültürel Dönüşüm Aracı Olarak Halkevleri ve İnan Dergisi". *Karadeniz İncelemeleri Dergisi* 11, 2011:93-106.
- Yılmaz, Mustafa. "Mavi Anadolu Hareketine Modernleşmenin Yeni Ufukları". *1946'dan Günümüze Medya ve Siyaset*. Editör: Tolga Yazıcı. Kocaeli: Volga Yayıncılık, 2015:195-208.
- Yılmaz, Mustafa. "Ulus İnşası Sürecinde Türk Basımında Makbul Vatandaş". *International Symposium on Language and Communication: Research Trends and Challenges*. İzmir, 2012:1217-1228.